

EXERCITVS ROMANVS

1 Exercitus Rōmānus ūniversus cōnstat ex legiōnibus duodētrīgintā, quae in dēnās cohortēs dīviduntur. In singulīs legiōnibus sunt sēna vel quīna vel quaterna mīlia mīlitum, quī omnēs cīvēs Rōmānī sunt. Praetereā
 5 magna auxilia exercituī adiunguntur. Auxilia sunt peditēs equitēsque ex prōvinciis, quī arma leviōra, sīcūt arcūs sagittāsque, ferunt. Legiōnārii sunt peditēs scūtīs, gladiīs pīlīsque armātī.

Signum legiōnis est aquila argentea, quae in itinere
 10 ante agmen fertur. In itinere cohortēs alia post aliam in longō ūrdine prōgrediuntur. Tālis ūrdō mīlitum prōgredientium dīcitur agmen. Cum agmen ad hostēs pervēnit, sī tempus et locus idōneus est ad pugnandum, cohortēs in trēs ūrdinēs īstruuntur. Exercitus ita īstrūctus aciēs appellātur. Ante proelium dux exercitūs mīlitēs suōs hortātur ut fortiter pugnent. Tum peditēs prō-

agmen -inis *n*legiō -ōnis *f*

cohors -rtis *f*
 dēnī -ae -a = X et X...
 sēnī -ae -a = VI et VI...
 quīnī -ae -a = V et V...
 quaternī -ae -a = IV et
 IV...
 auxilia -ōrum *n pl*
 ad-iungere = addere

legiōnārius -a -um < legiō; *m* = miles *l.*

ūrdō -inis *m*
 prō-gredi -ior = prō-
 cēdere
 idōneus -a -um = con-
 veniēns
 īstruere -ūxisse -ūctum
 aciēs -ēi *f*
 proelium -ī *n* = pugna
 exercitūm
 hortāri = monēre
 prō-currere -currisse

mittere = iacere

caedere = pulsare; (*gladiō*) c. = occidere
 imperator -oris *m* = qui imperat (titulus ducis)
 circum-dare = cingere (locum) mūnire = vallō /mūrō circumdare
 suprā (*adv*): in cap. XII
 com-memorāre = memorare
 aetās -atis *f* = anni quos aliquis vixit
 militaris -e < miles
 puer VII annōs natus = puer VII annorum

velle, *coni imperf*:
 vellem vellemus
 vellēs velleatis
 vellet vellent

studēre (+ *dat*): litteris s. = studiōsus esse litterarum (: legendi)
 studium -i *n* < studēre

cōgere co-ēgisse -actum (< co- + agere) = vi persuādere

stipendium -i *n* = mercēs militis; s. merēre = militare
 prō ↔ contrā

virtūs -ūtis *f* < vir; (militis) v. = animus fortis

pūblicus-a-um (< populus) ↔ privātus-a-um

(epistulam) dare = mittere
 praecipue = prae ceteris rēbus, māximē

currunt et pīrum pīla in hostēs mittunt, deinde eōs gladiī caedunt. Hostibus proeliō victīs, dux ā militibus 'imperātor' salūtātur. Vesperī exercitus locō ad dēfendendum idōneō castra pōnit, quae vällō et fossā circum-dantur. Ita mūniuntur castra Rōmāna.

Aemilius, frāter Aemiliae minor, quem suprā com-memorāvimus, ā pīmā aetāte studiōsus fuit reī militāris. Iam puer septem annōs natus gladiōs ligneōs et arcūs sagittāsque sibi faciēbat, ut cum aliīs puerīs eiusdem aetātis proelia lüderet. Septendecim annōs natus ā patre interrogātus 'quid tum discere velle?' filius statim respondit 'sē nihil nisi rem militārem discere velle.' Volutās filiī patrī haud placēbat, cum ipse litteris studēret neque ūllum aliud studium filiō suō dignum esse arbitrārētur. Cum vērō filius nūllō modō contrā voluntātem ad studium litterarum cōgī posset, pater eum ūnā cum Pūbliō Valeriō, adulēscente eiusdem aetātis, in Germāniā ad exercitum Rōmānum mīsit, ut apud ducem quendam ēgregium stipendia merēret. Ibi Aemilius prō patriā pugnāns iam magnam glōriam militārem sibi quaesīvit. Virtūs eius ēgregia ab omnibus laudātur.

Et pater et soror Aemiliī frequentēs epistulās ad filium et frātrem suum mittunt. Pater māximē dē rēbus pūblicis scribit, sed Aemilia dē rēbus privātīs, ut dē liberīs suis et dē convīviīs, scribere solet. Epistulae quās Aemilius ad patrem dat praecipue dē glōriā et virtūte militāri sunt, sed ex iīs litterīs privātīs quās Aemilia

nūper ā frātre suō accēpit plānē appāret eum iam vītā
 45 mīlitārī fatīgātum esse. Ecce litterae novissimae, quās
 Aemilia prīdiē kalendās Iūniās ā frātre accēpit et posterō
 diē in convīviō recitāvit:

II “Aemilius sorōrī suaē cārissimae s. d.

Hodiē dēmum mihi allāta est epistula tua quae a. d.
 50 VII kal. Māi. scrip̄ta est, id est ante vīgintī diēs. Quam
 tardus est iste tabellārius! Celsī sānē et arduī montēs
 Germāniam ab Italiā disiungunt, ac difficillimae sunt
 viae quae trāns Alpēs ferunt, sed tamen celer tabellārius
 idem iter quīndecim ferē diēbus cōfiscere potest, ut
 55 tabellārii pūblici quibus ūtitur dux noster. Ego vērō
 istum tabellārium properāre docēbō, cum meās litterās
 ad tē referet.

Sed quamquam tardē advēnit, grātissima mihi fuit
 tua epistula magnōque cum gaudiō ex eā cognōvī tē et
 60 Iūliū et liberōs vestrōs, quōs valdē dīligō, bonā valē-
 tūdine fruī. Cum epistulās tuās legō, apud vōs in Al-
 bānō esse mihi videor, neque in hāc terrā frīgidā inter
 hominēs barbarōs. Tum, nesciō quōmodo, ita permo-
 veor ut lacrimās vix teneam — ita patriam et amīcōs
 65 meōs dēsiderō.

Ō, quam longē absum ab Italiā et ab iīs omnibus quōs
 praecipūē dīligō! Utinam ego Rōmae essem aut tū apud
 mē essēs! Cum Dānuvium flūmen aspiciō, quod praeter
 castra nostra fluit, dē Tiberī cōgitō atque dē Rōmā.
 70 Quandō tē aspiciam, urbs pulcherrima? Utinam hic am-

appāret = plānum est,
 intellegitur
 fatīgāre = fessum facere

pri-diē = diē ante
 posterus -a -um (< post)
 = sequēns

s. d. = salūtem dicit
 a. d. VII kal. Māi. =
 ante diem septimum
 kalendās Māiās
 arduus -a -um:

mōns
 arduus

Alpēs -iūm / pl: montēs
 Eurōpae altissimi
 ferē = circiter

properāre = celeriter
 īre/agere
 re-ferre

gaudium -i n (< gaudēre)
 = laetitia
 valētūdō -inis f < valēre

Albānum -i n = prae-
 diūm Albānum

dēsiderāre: amīcōs d. =
 dolērē sē abesse ab
 amīcīs

castra □
 —————→
 praeter castra

amnis -is m = flūmen

trāns-ferre

Venus est Mercurii soror
(pater utriusque Iupiter)

rīdiculus -a -um
= rīdendus
ef-fundere < ex + fundere

cupidus patriae videndae
= cupidus patriam vi-
dendī
prae-stāre: officium p.
= officium facere

trāns-ire -iisse

tam-diū ... quam-diū
= tam diū ... quam
citrā ↔ ultrā prp+acc:

ūni -ae -a: ūnae litterae
= ūna epistula
trīnī -ae -a: trīnae lit-
terae = trēs epistulae
quaternae litterae =
quattuor epistulae

in scribendō
in epistulis scribendis

ad scribendum
ad epistulam scribendam

nis Tiberis esset et haec castra essent Rōma!

Sed frūstrā haec optō, cum nēmō nisi deus ita subitō in alium locum trānsferrī possit. Sī Mercurius essem ālāsque habērem, ventō celerius trāns montēs amnēsque in Italiam volārem, ubi Venus, soror mea pulcherrima, 75 frātrem rīdēns reciperet.

Rīdēbis certē, mea soror, nec sine causā, nam rīdicu-
lum est tālēs rēs optāre, nec lacrimās effundere mīlitem
decet, cuius officium est sanguinem effundere prō pa-
triā. Ego vērō, etsī cupidus sum patriae videndae, offi-
cium meum praestābō sīcut cēterī mīlitēs Rōmānī, quō-
rum magnus numerus in Germāniā est. Nisi nōs hīc
essēmus fīnēsque imperiī dēfenderēmus, hostēs celeri-
ter Dānuvium et Alpēs trānsīrent atque ūsque in Italiam
pervenīrent, nec vōs in Latiō tūtī essētis. Nē hoc fīat, 85
legiōnēs Rōmānae hīc sunt ac tamdiū remanēbunt
quamdiū hostis armātus seu citrā seu ultrā Dānuvium
flūmen reliquus erit.

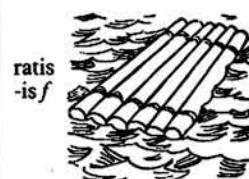
Quoniam igitur ipse ad tē properāre nōn possum,
litterās ad tē scribere properō. Quaeris ā mē cūr tibi 90
ūnās tantum litterās scrīpserim, cum interim trīnās qua-
ternāsve litterās ā tē accēperim. Haud difficile est mē
excūsāre, quod neglegēns fuerim in scribendō. Sī mihi
tantum esset ūtī quantum est tibi, in epistulis scriben-
dīs nōn minus dīligēns essem quam tū. Sed cum per 95
complūrēs mēnsēs vix tempus habuerim ad dormien-
dum, facile intellegēs nūllum mihi ūtium fuisse ad epis-

tulam scribendam. Prope cotidiē aut Germānī castra nostra oppugnāvērunt aut nōs impetūs fēcimus in illōs.

Hodiē vērō nūllum hostem armātum citrā flūmen vi-dēmus. Magnus numerus eōrum aut caesus aut captus est ā nostrīs, reliquī ultrā flūmen in magnīs silvīs latent. Herī enim exercitū Germānōrum proeliō vīcimus. Quod sīc factum est:

III Mediā nocte in castra nūntiātum est ‘magnum hos-tium numerum nāviculīs ratibusque cōpulatīs flūmen trānsiisse celeriterque secundum flūmen adversus cas-tra nostra prōgredi.’ Hōc nūntiō allātō, mīlitēs statim convocatī sunt. Qui cum arma cēpissent et vällum as-cendissent, prīmō mīrabantur quamobrem mediā nocte ē somnō excitatī essent, cum extrā vällum omnia tran-quilla esse vidērentur. Ego quoque dubitatē cooperam num nūntius vērum dīxisset, cum subitō paulō ante lūcem magnus numerus Germānōrum ē silvīs proximīs excurrēns castra nostra oppugnāvit. Nostrī, cum paratī essent ad castra dēfendenda, illum prīmum impetum facile sustinuērunt. Nec tamen hostēs castra oppugnāre dēstitērunt, sed aliī ex aliīs partibus etiam atque etiam sub vällum prōcurrērunt. Cum complūrēs hōrās ita for-tissimē ā nostrīs, ab hostibus cōstanter ac nōn timidē pugnatū esset, equitātus noster repente portā dextrā ērumpēns impetum in latus hostium apertum fēcit. Paulō post, cum plēriūque hostēs sē ad equitēs convertis-sent, peditēs nostrī portā sinistrā ērūpērunt. Hostēs hāc

caedere cecidisse caesum

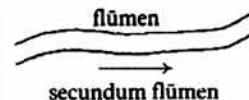
cōpulare = coniungere

secundum *ppr+acc: s.*

flūmen = flūmen se-quēns

con-vocāre = in eundem locum vocāre

cum... cēpissent = post-quam cēpērunt

ante lūcem = ante diem

ex-currere

ad dēfendendum
ad castra dēfendenda

dē-sistere -stississe
etiam atque etiam = iterum atque iterum

cōstāns, *adv* cōstanter

pugnatū ā nostrīs = nostrī pugnant
ē-rumpere = subitō ex-currere

plēri- plērae- plēra-que = prope omnēs
convertēre -tisse -sum

diū, *comp* diūtius,
sup diūtissimē

tergum vertere : fugere
rīpa -ae f = lītus
flūminis

ulterior -ius *comp*
< ultrā; *sup* ultimus
citerior -ius *comp*
< citrā; *sup* cītimus
caedēs -is f < caedere

dēsiderantur : āmissi
sunt
vulnerāre < vulnus
-eris n

incolumis -e = salvus,
integer

numerō superiōrēs
: plūrēs

pāx pācis f ↔ bellum
lēgātus -i m = nūntius
pūblicus

rē perturbātī, cum iam longā pugnā fatigātī essent, im- 125
petum Rōmānōrum ab utrāque parte venientium diū-
tius sustinēre nōn potuērunt, ac post brevem pugnam
terga vertērunt. Cum ad rīpam flūminis fugientēs per-
vēnissent, aliī nāviculīs ratibusque sē servāvērunt, aliī
armīs abiectīs in flūmen sē prōiēcērunt, ut natandō ad 130
rīpam ulteriōrem pervenīrent, reliquī omnēs ab equiti-
bus, quī ad eōs persequendōs missī erant, in rīpā cite-
riōre caesī aut captī sunt. Tanta ibi caedēs hostium facta
est ut meminisse horream.

Duo ferē mīlia hominum magnamque armōrum cō- 135
piam hostēs eō proeliō āmīsērunt. Ē nostrīs haud multī
dēsiderantur. Ipse sagittā in bracchiō laevō vulnerātus
sum, sed vulnus meum leve est, multī graviōra vulnera
accēpērunt. Nec vērō ūllus mīles legionārius ā tergō
vulnerātus est. Plērīque autem mīlitēs nostrī ex tantō 140
proeliō incolumēs sunt.

Hōc proeliō factō, dux victor, cum ā mīlitibus impe-
rātor salūtātus esset, virtūtem nostrā laudāvit ‘quod
contrā hostēs numerō superiōrēs fortissimē pugnāvissē-
mus’; ‘tot hominibus ūnō proeliō āmissīs, hostēs brevī 145
arma positūrōs esse’ dīxit. Hīs verbīs māximō gaudiō
affectī sumus, nam post longum bellum omnēs pācem
dēsiderāmus. Hodiē lēgātī ā Germānīs missī ad castra
vēnērunt, ut cum imperātōre colloquerentur. Nesciō
an lēgātī pācem petītūm vēnerint, sed certō sciō im- 150
perātōrem nostrum cum hoste armātō colloquī nōlle.

Ego cum ceteris hāc victoriā glōriōsā gaudeō quidem,
sed multō magis gaudērem sī amīcus meus Pūblius Va-
lerius, quōcum p̄rīmum stipendium meruī, incolumis
155 esset et mēcum gaudēre posset. Quī cum mihi in hostēs
prōgressō auxilium ferre vellet, ipse ex aciē excurrēns
pīlō percussus cecidit. Graviter vulnerātus in castra por-
tātus est, ubi in manib⁹ meīs ex vulnere mortuus est,
postquam mē ūrāvit ut per litterās parentēs suōs dē
160 morte filiī cōnsolārer. Sed quōmodo aliōs cōnsoler, cum
ipse mē cōnsolārī nōn possim? Fateor mē lacrimās effū-
disse cum oculōs eius clausissem, sed illae lacrimae et
mīlitēt et amīcum decēbant, etenim malus amīcus fuis-
sem, nisi lacrimās effūdissem super corpus amīci mor-
165 tuī, cum ille sanguinem suum prō mē effūdisset.

Utinam patrem audīvissem, cum mē ad studium litte-
rārum hortārētur! Sed tum litterās et studiōsos litterā-
rum dēspiciēbam. Poētās ut hominēs ūtiōsos ūderam,
praecipue Tibullum, quī vītam rūsticam atque ūtiōsam
170 laudābat, vītam militārem dēspiciēbat. Mīrābar cūr ille
poēta mortem glōriōsam prō patriā ‘dīram’ vocāret et
ēnsēs quibus patria dēfenditur ‘horrendōs’, ut in hīs
versibus, quōs senex magister etiam atque etiam nōbīs
recitatbat:

175 *Quis fuit horrendōs p̄imus quī p̄otulit ēnsēs?*

Quā ferus et vērē ferreus ille fuit!

Tum caedēs hominum generī, tum proelia nāta,

tum brevior dīrae mortis aperta via est!

glōriōsus: (rēs) glōriōsa
= quae glōriam affert

quō-cum = cum quō

prō-gredī -ior -gressum
esse
percutere -iō -cussisse
-cussum
ex vulnere = propter
vulnus

ef-fundere -fūdisse
-fūsum

et-enim = namque

tum = tunc

dēspicere = contemnere
ūtiōsus -a -um < ūtium
ūderam ↔ amābam
Tibullus -i m

dīrus -a -um = terribilis

ēnsis -is m = gladius
horrendus -a -um =
dīrus

[*Tibullus I.10.1-4*]
prō-ferre = in lūcem p.,
p̄imum facere

genus hominum =
cūncū hominēs
proelia nāta sunt
: brevior via ad dīram
mortem aperta est

fore (*inf* *fut*) = futūrum
/-am... esse

exspectātō! = exspectā
(posthāc)!

scrībitō! = scribe!

monētō! = monē!

nārrātōte! = nārrāte!

īdūs Māiae: diēs xv
mēnsis Māii

laudāvisset

-isset

[1] recitāv|isset

[2] pāru|isset

[3] scrīps|isset

[4] audīv|isset

[1] recitāv|isse|m

recitāv|issē|s

recitāv|isse|t

recitāv|issē|mūs

recitāv|issē|tis

recitāv|isse|nt

Rīdiculī mihi puerō vidēbantur iī versūs, cum nōn-dum caedem vīdissem. At hodiē Tibullum vērum dix- 180
isse intellegō. Sī iam tum hoc intellēxissem, certē patrem audīvissem nec ad bellum profectus essem, ut tot caedēs et tot vulnera vidērem.

At iam satis dē caede scripsī. Nōlō tē fatīgāre nār-randō dē bellō cruentō, cum brevī pācem fore spērē- 185
mus. Nisi ea spēs mē fallit, posthāc plūrēs epistulās ā mē exspectātō, atque plūrēs etiam ipsa scribitō! Etiam aliōs monētō ut ad mē litterās dent. Et dē rē pūblicā et dē rē prīvatā nārrātōte mihi! Scītōte mē omnia quae apud vōs fīunt cognōscere velle. 190

Valētūdinem tuam cūrā dīligerter! Datum prīdiē
īdūs Māiās ex castrīs.”

GRAMMATICA LATINA

Coniunctīvus

Tempus plūsquāmperfēctū

195

[A] Āctīvūm.

Iūlius dubitābat num magister Mārcum laudāvisset.

‘Laudāvisset’ coniunctīvus est temporis praeterītū plūs-quāmperfēctū. Coniunctīvus plūsquāmperfēctū dēsinit in -isset (pers. III sing.), quod ad īfīnitūm perfēctū sine -isse ad- 200
icitur.

Exempla: [1] recitāv|isset; [2] pāru|isset; [3] scrīps|isset; [4] audīv|isset.

Pater filium interrogāvit ‘num bonus discipulus fuisset: num magistrō pāruisset, attentē audīvisset, rēctē scrīpsisset et pulchrē recitāvisset.’ Filius nōn respondit. Tum pater ab eō quæsīvit ‘num ā magistrō laudātus esset.’ Cum filius id negā-

visset, "Ergō" inquit pater "malus discipulus fuistū; nam sī bonus discipulus fuissēs, magister tē laudāvisset. Sī magistrō 210 pāruissēs, attentē audīvissēs, rēctē scripsissēs et pulchrē recitāvissēs, ā magistrō laudātū essēs." Filius: "Etiam sī industrius fuisse, magister mē nōn laudāvisset." Pater: "Quid?" Filius: "Etiam sī magistrō pāruisse, attentē audīvisse, rēctē scripsisse et pulchrē recitāvisse, laudātū nōn esse ab illō magistrō 215 gistrō iniūstō!"

Pater filiōs interrogāvit 'num bonī discipulī fuissent: num magistrō pāruissent, attentē audīvissent, rēctē scripsissent et pulchrē recitāvissent.' Filiī nōn respondērunt. Tum pater ab iīs quaesīvit 'num ā magistrō laudātī essent.' Cum filii id negā- 220 vissent, "Ergo" inquit pater "malī discipuli fuistis; nam sī bonī discipulī fuissētis, magister vōs laudāvisset. Sī magistrō pāruissētis, attentē audīvissētis, rēctē scripsissētis et pulchrē recitāvissētis, ā magistrō laudātī essētis." Filiī: "Etiam sī magistrō pāruissēmus, attentē audīvissēmus, rēctē scripsissēmus et 225 pulchrē recitāvissēmus, laudātī nōn essēmus ab illō magistrō iniūstō!"

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūralis</i>		
<i>Persōna prīma</i>	-isse m	-issēmus	-isse m	-issē mus
<i>Persōna secunda</i>	-issēs	-issētis	-issēs	-issētis
230 <i>Persōna tertia</i>	-isset	-issent	-isset	-isset
[B] Passīvum.				

Exempla: vidē suprā!

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūralis</i>		
<i>Persōna prīma</i>	laudātū esse m	laudātī essēmus	-tūs esse m	-tī essēmus
235 <i>Persōna secunda</i>	laudātū essēs	laudātī essētis	-ta essēs	-tae essētis
<i>Persōna tertia</i>	laudātū esset	laudātī essent	-tum esset	-ta essent

Imperātīvus futūrī

Pugnātō, mīles! Pugnātōte, mīlītēs!

'Pugnātō, pugnātōte' imperātīvus futūrī est. Imperātīvus 240 futūrī dēsinit in -tō (sing.) et -tōte (plūr.); idem ferē significat atque imperātīvus praesentis ('pugnā, pugnāte').

[2]	pāru sse m			
	pāru sse s			
	pāru sse t			
	pāru sse mus			
	pāru sse tis			
	pāru sse nt			
[3]	scrips sse m			
	scrips sse s			
	scrips sse t			
	scrips sse mus			
	scrips sse tis			
	scrips sse nt			
[4]	audio sse m			
	audio sse s			
	audio sse t			
	audio sse mus			
	audio sse tis			
	audio sse nt			
	fu sse m	fu sse mus		
	fu sse s	fu sse tis		
	fu sse t	fu sse nt		

pugnātō pugnātōte

-tō -tōte

[1] pugnā|iō pugnā|iōte
 [2] pārē|iō pārē|iōte
 [3] scrib|iō scrib|iōte
 [4] audi|iō audi|iōte

es|iō es|iōte

Vocabula nova:

legiō cohors agmen ūrdō aciēs proelium imperātor aetās studium stipendium virtūs gaudium valētūdō amnis ratis ripa caedēs vulnus pāx lēgātus ēnsis legiōnārius idōneus militāris pūblicus privātus posterus arduus rīdiculus ulterior citerior incolumis ūtiōsus dirus horrendus dēni sēni quinī quaternī

Exempla:

Magister: "Posthāc bonus discipulus *estō*, puer! Semper mihi pārētō! Dīligenter audītō! Pulchrē recitātō et rēctē scribītō!"

Magister: "Posthāc bonī discipulī *estōte*, puerī! Semper mihi pārētōte! Dīligenter audītōte! Pulchrē recitātōte et rēctē scribītōte!"

245

PENSVM A

Magister epistulam ad Iūlium scripsit, cum Mārcus in lūdō dormīv— nec magistrō pāru—. Sī Mārcus bonus discipulus fu—, magister eum laudāv— nec epistulam scrips—.

Mārcus: "Herī in cubiculō inclūsus sum, cum pater epistulam tuam lēg—. Nisi tū eam epistulam scrips—, ā patre laudātus es—." Magister: "Epistulam scripsī cum in lūdō dormīv— nec mihi pāru—. Sī industrius fu—, tē laudāv— nec epistulam scrips—." Mārcus: "Etiam sī industrius fu— et tibi pāru—, mē nōn laudāv—!"

Clēmēns es—, domine! Patientiam habē—! Servōs probōs laudā—, sed improbōs pūnī—!

Industriī es—, servi! Cum dominus loquitur, tacē— et audī—! Semper officium faci—!

Verba: īstruere —isse —um; cōgere —isse —um; caedere —isse —um; convertere —isse —um; percutere —isse —um; prōcurrere —isse; dēsistere —isse; prōgredi —um esse.

PENSVM B

Ūna — cōstat ex v vel VI mīlibus hominum, quī in x — dividuntur. Exercitus prōcēdēns — dīcitur. Exercitus ad — [= pugnam] īstrūctus — appellātur. Post victōriam dux ā mīlitibus — nōminātur. Sī mīlites fortiter pugnāvērunt, — eōrum ab imperātōre laudātur. Officium mīlitis est sanguinem — prō patriā.

Aemilius, quī in capitulō XII — est, ūnā cum Valeriō, adulēscente eiusdem —, in Germāniā — meruit. Tabellārius

pūblicus xv — [= circiter] diēbus Rōmā in Germāniam — [= celeriter īre] potest. Difficile est Alpēs —. Mīlitēs Rōmānī — Dānuvium sunt, hostēs sunt — Dānuvium.

PENSVM C

Quae arma gerunt auxilia?

Quid est signum legiōnis?

Quōmodo mīlitēs in aciem īstruuntur?

Ad quod studium pater Aemiliū hortābātur?

Quō Aemilius adulēscēns missus est?

Cūr Aemilius epistulās legēns permovētur?

Quamobrem ipse paucās epistulās scripsit?

Qui nūntius nocte in castra allātus est?

Cūr hostēs castra Rōmāna nōn expugnāvērunt?

Num Tibullus vītam mīlitārem laudat?

ūnī
trīnī
adiungere
prōgredi
īstruere
hortārī
caedere
circumdare
mūnire
commemorāre
studēre
cōgere
fatigāre
properāre
dēsiderāre
trānsferre
effundere
praestāre
trānsire
cōpulāre
convocāre
excurrere
prōcurrere
ērumpere
vulnerāre
fore
plēriquē
priōdiē
praecipuē
tamdiū
quamdiū
diūtius
ferē
etenim
citrā
ultrā
secundum